

**Бердянський державний педагогічний університет
Факультет дошкільної, спеціальної та соціальної освіти
Кафедра соціальної роботи та інклюзивної освіти
Український університет імені Михайла Драгоманова
Інститут проблем виховання НАПН України
Національний авіаційний університет**

**СОЦІАЛЬНО-ОСВІТНІ ДОМІНАНТИ ПРОФЕСІЙНОЇ
ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ ТА
ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ**

**SOCIAL-EDUCATIONAL DOMINANTS OF
SPECIALIST'S PROFESSIONAL PREPARATION OF
SOCIAL SPHERE AND INCLUSIVE EDUCATION**

**Збірник матеріалів
VI Всеукраїнської науково-практичної
Інтернет-конференції**

23-24 жовтня 2024 року

**м. Запоріжжя
2024**

*Соціально-освітні домінанти професійної підготовки фахівців
соціальної сфери та інклюзивної освіти*

УДК 378.091.12:364-43]:37.043.2-056.2/.3

С 69

*Рекомендовано ухвалою вченої ради
Факультету дошкільної, спеціальної та соціальної освіти
Бердянського державного педагогічного університету
(протокол № 3 від 30.10.2024 р.)*

Соціально-освітні домінанти професійної підготовки фахівців соціальної сфери та інклюзивної освіти : матеріали VI Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції : збірник наукових праць ; укладач Петровська К. В. 2024. 475 с.

До збірника увійшли матеріали Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції "Соціально-освітні домінанти професійної підготовки фахівців соціальної сфери та інклюзивної освіти", які виявляють та обґрунтовують тенденції підвищення ефективності підготовки фахівців соціальної сфери та інклюзивної освіти. Матеріали збірника будуть корисними для дослідників, науковців, аспірантів, пошукачів, викладачів, здобувачів.

The collection consists of materials of Ukrainian scientific-practical Internet-conference "Social-educational dominants of specialist's professional preparation of social sphere and inclusive education" which defining and explaining trends of increasing of effective specialist's professional preparation of social sphere and inclusive education. The materials of the collection will be useful for researchers, scientists, graduate students, prospectors, lecturers, students.

Автори несуть персональну відповідальність за достовірність наданих матеріалів та правильність цитування.

УДК 378.091.12:364-43]:37.043.2-056.2/.3

С 69

Кафедра соціальної роботи
та інклюзивної освіти,
ФДССО, БДПУ, 2024

ЗМІСТ

ІНКЛЮЗИВНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ЗАКЛАДУ ОСВІТИ

Віолетта Дубосару, Наталія Коляда. Необхідність забезпечення інклюзивного освітнього середовища в закладах вищої освіти	12
Галина Галацан. Стан дивергентного мислення підлітків з порушенням розумового розвитку в результаті застосування корекційно-розвивальної програми	18
Марина Дяченко, Лариса Бутузова. Використання арт-терапії у корекційній роботі з дошкільниками, які мають мовленнєві порушення	23
Наталія Журбей, Людмила Котлова. Взаємодія з батьками під час формуванні зв'язного мовлення дітей із затримкою психічного розвитку	29
Людмила Загурська, Інна Загурська. Врахування сильних сторін та труднощів як основа психолого-педагогічної підтримки учнів із розладом аутистичного спектра	32
Інна Іншакова. Розвиток інклюзивної освіти в Україні	35
Людмила Комарніцька. Specifics of a psychologist's work with children who have special educational needs	38
Жанна Кондратюк, Ірина Омельченко. Міжособистісна комунікація фахівців (консультантів) інклюзивно-ресурсних центрів з дітьми, батьками та педагогами: особливості та ефективні стратегії	41
Наталя Малярчук. Інститут міжкультурних асистентів як складова інклюзивного освітнього середовища для учнів з досвідом міграції	47
Олена Мартинюк, Віктор Гладуш. Практична робота педагога з розвитку адаптивних здібностей молодших школярів з мовленнєвими порушеннями	52
Лілія Микитчук, Людмила Котлова. Використанням прийомів здоров'язберігаючих	59

технологій у роботі логопеда в закладі дошкільної освіти

Анастасія Попова, Ольга Гуренко, Ганна Лопатіна, Ганна Мицик. Соціально-реабілітаційний супровід як ключовий елемент створення інклюзивного освітнього середовища в закладах вищої освіти в контексті стратегічних ініціатив. 66

Олексій Пришелець, Анна Кіріллова. Забезпечення права на освіту осіб з ООП 74

Руслана Сойчук. Характеристика інклюзивного освітнього середовища закладу освіти у світлі вимог сьогодення 77

Жанна Ступницька, Сергій Котловий. Особливості використання методу біоенергопластики та самомасажу у розвитку мовленнєвої моторики дітей із загальним недорозвиненням мовлення 78

Роксолана Субашкевич, Любов Нос. Особливості навчання англійської мови учнів із особливими освітніми потребами 83

Дар'я Супрун, Микола Супрун. Елементи позааудиторної роботи зі студентами-дефектологами 88

Інна Тарасенко, Ірина Кучерак. Подолання порушень вимови шиплячих звуків у дітей молодшого шкільного віку із псевдобульбарною дизартрією 92

Світлана Яковлева. Механізми регуляторних порушень при затримці психічного розвитку 95

ТЕОРЕТИКО-ПРАКТИЧНІ ЗАСАДИ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

Яна Бовсунівська, Олена Мірошниченко. Використання ігор для розвитку мовлення у дітей з особливими потребами 101

Анна Бальсанко, Тетяна Лях. Теоретико-практичні засади впровадження інклюзивної освіти 105

Ольга Гуренко. Розробка міждисциплінарних освітніх програм на засадах інклюзивного підходу: кейс Бердянського державного педагогічного 110

університету

Тетяна Єськова. Педагогічні умови використання конструктора "LEGO" для розвитку творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку в інклюзивній групі 115

Тетяна Комінарець. Корекція розвитку усного мовлення молодших школярів із загальним недорозвитком мовлення засобами духовної музики 120

Ганна Кривенко, Олена Ревуцька. Реалізація моделі психолого-педагогічної готовності вчителів початкових класів до роботи у системі інклюзивної освіти 126

Руслан Новгородський. Перешкоди на шляху професійної підготовки фахівців до роботи з дітьми з РАС в інклюзивному середовищі 132

Поліна Очеретенко, Вікторія Григор'єва. Корекційно-розвивальні можливості музичного мистецтва у роботі з дітьми з порушеннями слуху 137

Володимир Шевченко. Індивідуалізація навчального процесу в умовах інклюзії

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ У СИСТЕМІ ПОРЯВНЯЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Катерина Червоненко. Моніторингові дослідження з проблеми академічної доброчесності у системі професійної підготовки майбутніх соціальних працівників 149

ОСВІТА ВПРОДОВЖ ЖИТТЯ У ПРОФЕСІЙНОМУ РОЗВИТКУ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ І СФЕРИ ОСВІТИ

Ольга Байдарова. Професіоналізація соціальної роботи в Україні: виклики для системи професійної підготовки працівників у сфері захисту прав дитини 153

Вікторія Білецька, Світлана Максимець. Особливості прояву емпатії у школярів з порушеннями мовлення 159

Андрій Калінін, Наталя Новікова. Особливості надання соціальних послуг у сільській місцевості 163

Єлизавета Матвієнко, Михайло Савчин, Уляна 168

Авраменко. Цифрова трансформація: роль
супервізії в підготовці фахівців

ФОРМУВАННЯ ОСНОВ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ФАХІВЦЯ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ В УМОВАХ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Ганна Алексєєва, Олександр Овсянніков. Інтеграція інформаційних технологій у соціально-педагогічну діяльність	173
Дарина Балачіна, Марія Голубєва. Бібліотерапія – необхідна складова розвитку основ професійної компетентності фахівця соціальної сфери	178
Олена Василенко. Сформовані навчально-професійні установки як запорука якості професійної спрямованості студентів соціономічного профілю в сучасних умовах	183
Ірина Гальчич, Алла Ярошенко. Формування медіаційних умінь у майбутніх соціальних працівників	185
Богдана Здрілько, Наталія Новікова. Соціальне проектування як технологія соціальної роботи з молоддю	190
Катерина Корольова, Олег Блінов. Кейс-менеджмент як інноваційна технологія соціально-психологічного супроводу ветеранів російсько-української війни	194
Іван Пазиняк. Організація соціальної роботи в цифровому освітньому середовищі університету	199
Дмитро Поліщук, Ольга Ігнатюк. Вимоги та напрями формування професійно-педагогічної компетентності майбутніх викладачів вищої школи в умовах аспірантури технічного університету	201
Вікторія Прудник. Формування готовності майбутніх фахових молодших бакалаврів із соціальної роботи до інноваційної діяльності	207
Ольга Столярник. Формування компетентностей майбутніх соціальних працівників для роботи в умовах травмівних подій	212
Ірина Суровцева. Управлінське консультування організаційних змін в системі соціальної роботи	218

Світлана Хлебик. Технології медіації і посередництва у формуванні конфліктологічної компетентності майбутнього фахівця соціальної сфер	222
---	------------

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ВРАЗЛИВИХ ВЕРСТВ НАСЕЛЕННЯ В СУЧАСНИХ РЕАЛІЯХ

Аліна Будакова, Микола Криловець. Соціально-педагогічні аспекти для підтримки соціального захисту молоді	225
Катерина Венцова, Анастасія Тургенєва. Особливості влаштування дітей-сиріт та дітей, батьківського піклування: досвід країн ЄС	230
Жукова Оксана. Social protection of schoolchildren with PTSD: problems and prospects of supporting vulnerable categories in Ukraine	235
Тетяна Зінюк, Катерина Петровська. Технологія консультування сімей, які опинилися у складних життєвих обставинах	238
Галина Клим'юк, Ірина Савельчук. Методи і технології соціальної роботи з внутрішньо переміщеними особами в територіальних громадах	242
Анастасія Коротка, Тетяна Петренко. Медіація як альтернативний метод вирішення конфліктів	246
Віктор Лях. Актуальність соціальної інтеграції внутрішньо переміщених осіб	249
Людмила Неїжпапа. Проблеми соціального захисту дітей в громаді: можливості їх вирішення	253
Людмила Нестеренко, Анастасія Попова. Міжнародний досвід соціально-психологічної підтримки дітей, які постраждали від війни	258
Валентина Николаєва. Сутність соціальних обмежень осіб з інвалідністю	263
Святослав Олійник, Наталія Новікова. Соціальне підприємництво як форма вирішення соціальних проблем: український та міжнародний досвід	266
Діана Рябчун, Яна Башманівська. Організація соціального захисту осіб з порушенням слуху в умовах війни	272

Іванна Шаврова, Ірина Савельчук. Соціально-психологічні аспекти надання послуг людям похилого віку в надзвичайних ситуаціях	277
--	------------

ВИБРАНІ ПИТАННЯ ЗІ СПЕЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ

Наталя Анастасова. Сенсорна інтеграція - ефективний засіб впливу на моторику дітей із дизартріями	280
--	------------

Ольга Андрійчук, Олена Мірошниченко. Розвиток комунікативних здібностей у молодших школярів з тяжкими мовленнєвими порушеннями	284
---	------------

Анна Банах, Олена Ревуцька. Використання пісочної терапії в корекційно-розвитковій роботі з дітьми	294
---	------------

Євгенія Борисевич, Олена Ревуцька. Діагностика стану сформованості графомоторних навичок та розвитку дрібної моторики рук в учнів із інтелектуальними порушеннями	300
--	------------

Галина Гулей, Олена Ревуцька. Діагностика диспраксії у структурі мовленнєвого дизонтогенезу дітей	305
--	------------

Наталія Гашпоренко, Наталя Анастасова. Проблематика розвитку продуктивної діяльності дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення III рівня	306
---	------------

Тетяна Єрмак, Наталя Анастасова. Профілактика порушень письма у дітей дошкільного віку	312
---	------------

Микола Єфименко. Значимість основних рухів у формуванні цілісної праксичної системи дітей із особливими освітніми потребами	316
--	------------

Анастасія Звегінцева, Олена Ревуцька. Діагностика пізнавально-мовленнєвого розвитку дітей з інтелектуальними труднощами	321
--	------------

Наталія Карпенко, Олена Мірошниченко. Родина як складова частина реабілітації дітей з порушеннями мовлення	326
---	------------

Анна Кіріллова. Структура порушення у осіб, які мають зниження інтелектуальної функції	331
---	------------

Вікторія Лізунова, Людмила Котлова. Роль	335
---	------------

батьків у логопедичній роботі з розвитку комунікації у дошкільників з аутизмом

Наталія Мовчан, Ганна Сизко. Формування навичок виразного читання учнів початкових класів з порушенням зору в інтегрованому навчанні 338

Наталія Рачкіна, Людмила Котлова. Використання методів ТРВЗ в роботі з дітьми дошкільного віку з ЗНМ для розвитку лексико-граматичної сторони мовлення 342

Діана Ткачук, Віталіна Литвиненко. Практичні аспекти застосування ігрових технік у процесі формування мотивації до навчання у дітей молодшого шкільного віку з мовленнєвими труднощами у процесі логопедичного супроводу 345

Віолетта Фоменко, Наталія Лопатинська. Профілактика дисграфії у дітей молодшого шкільного віку з особливими освітніми потребами 349

Ольга Фортуна, Ганна Сизко. Корекція усного мовлення молодших школярів із заїканням засобами музикотерапії в умовах інклюзивного навчання 353

Надія Шведюк, Ганна Хворова. Логоритміка як засіб корекції мовленнєвих порушень у дітей з особливими освітніми потребами 357

Ірина Швець, Ганна Сизко. Особливості розвитку пам'яті у дітей старшого дошкільного віку із ЗПР та її вплив на готовність до шкільного навчання 361

ПРОЕКТУВАННЯ КОРЕКЦІЙНО-РОЗВИВАЛЬНИХ ПРОГРАМ

Вікторія Железняк, Анна Кіріллова. Нейрогімнастика та її роль у покращенні когнітивних функцій та навчальних здібностей молодших школярів 365

Ірина Кичук, Віктор Гладуш. Основні напрями корекційно-розвивальної роботи з дітьми із мовленнєвими порушеннями 368

Каріна Козак, Людмила Котлова. Елементи корекційно-розвиткової роботи з розвитку комунікативних навичок у дітей дошкільників 375

Оксана Лонська, Людмила Котлова. Розвиток словника у дітей з особливими освітніми потребами 379

Тетяна Яндюк, Сергій Котловий. Логопедична допомога дошкільникам з порушенням мовленнєвого розвитку	385
--	------------

ВПЛИВ ВІЙНИ В УКРАЇНІ НА ПРОФЕСІЙНУ ПІДГОТОВКУ Й ПРОФЕСІЙНУ ДІЯЛЬНІСТЬ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ ТА ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

Тетяна Бур'ян, Анастасія Попова. Підтримка внутрішньо переміщених осіб в громадах: комплексний підхід до соціальної роботи	390
Марина Васильєва-Халатникова. Безпечне освітнє середовище для іноземних здобувачів вищої освіти в умовах російсько-української війни	395
Ірина Долінчук, Віктор Гладуш. Особливості вступу на магістерські програми з логопедії в період воєнного стану в Україні	397
Наталя Захарова. Ветерани як клієнти центру зайнятості: законодавча підтримка	400
Вікторія Ківа, Анастасія Попова. Особливості використання арт-терапії в системі соціально-психологічної підтримки дітей у воєнний час	404
Оксана Коваленко, Катерина Петровська. Оцінка потреб та проблем сімей військовослужбовців	408
Олександр Козинець. Прояви заїкання після контузій	419
Наталія Красікова, Надія Павлик. Роль комп'ютерних технологій у логопедичній діяльності під час війни	424
Наталія Мацейко. Ризики професійного вигорання соціальних працівників в умовах війни	427
Юлія Мельнікова. Правозахисна підтримка українських мігранток у Грузії	434
Надія Сеньовська, Ірина Нестайко. Методи дослідження різних аспектів організації патріотичного виховання у закладах освіти України	439
Наталія Сидорченко, Анастасія Тургенєва. Формування стресостійкості учнів закладу загальної середньої освіти засобами арт-терапії	442
Наталія Служава, Анастасія Попова. Соціально-	448

психологічні проблеми репатріантів в Україні:
виклики реінтеграції та можливості підтримки

Любов Співак. Резильєнтність майбутніх фахівців
сфери соціальної роботи в умовах воєнного стану

454

Анастасія Попова,

кандидатка педагогічних наук,
доцентка кафедри соціальної роботи та інклюзивної освіти
Бердянського державного педагогічного університету

Ольга Гуренко,

докторка педагогічних наук,
професорка кафедри соціальної роботи та інклюзивної освіти
Бердянського державного педагогічного університету

Ганна Лопатіна,

кандидатка педагогічних наук,
доцентка кафедри прикладної психології та логопедії
Бердянського державного педагогічного університету

Ганна Мицик,

кандидатка педагогічних наук,
доцентка кафедри прикладної психології та логопедії
Бердянського державного педагогічного університету

**СОЦІАЛЬНО-РЕАБІЛІТАЦІЙНИЙ СУПРОВІД ЯК КЛЮЧОВИЙ
ЕЛЕМЕНТ СТВОРЕННЯ ІНКЛЮЗИВНОГО ОСВІТЬОГО
СЕРЕДОВИЩА В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ
СТРАТЕГІЧНИХ ІНІЦІАТИВ**

Актуальність розвитку інклюзивної освіти стрімко зростає як на європейському, так і на національному рівнях. Зокрема, Римське міністерське комюніке (2020 р.) підкреслює, що освіта повинна стати більш доступною та соціально інклюзивною для всіх громадян Європи, особливо для вразливих груп [8]. Основними завданнями є забезпечення соціальної справедливості, рівних можливостей і активної інтеграції всіх верств населення в систему вищої освіти.

Україна також узгоджує свою освітню політику з європейськими ініціативами, що підтверджується прийнятою Стратегією розвитку інклюзивної освіти до 2029 року, яка орієнтована на створення інклюзивного середовища у всіх закладах освіти, що передбачає забезпечення підтримки здобувачів вищої освіти з особливими освітніми потребами [5]. Цей документ передбачає створення умов, що сприяють доступу до якісної освіти та соціальної інтеграції. Однак досягнення таких амбітних цілей неможливе без комплексної

підтримки, яка має здійснюватися у закладах вищої освіти шляхом організації різних видів супроводів, які включають навчально-організаційний, психолого-педагогічний та соціальний.

Аналіз літератури показує, що успішна інклюзія потребує багатовимірного підходу. Зокрема, дослідження Bossaert і Petry [7] наголошують на важливості соціальної підтримки для студентів з особливими потребами. Соціальна підтримка є ключовим фактором їхньої академічної успішності та повної інтеграції в університетське середовище.

Законодавчі документи України також підкреслюють важливість цього виду підтримки. Постанова Кабінету Міністрів України № 635 "Порядок організації інклюзивного навчання у закладах вищої освіти" визначає основні засади створення інклюзивного освітнього середовища, одним із елементів якого є організація соціального супроводу для здобувачів з ООП, що включає забезпечення їх соціальної та соціально-побутової підтримки та передбачає здійснення: інформаційної підтримки щодо вирішення побутових питань, таких як проживання у гуртожитку та отримання необхідних ресурсів; технічну підтримку у вигляді надання реабілітаційних засобів та асистивних технологій; соціальну адаптацію через організацію волонтерської допомоги, спрямованої на інтеграцію студентів у соціальне середовище університету [4].

Разом із тим, виникає низка проблем, пов'язаних з відсутністю чітко визначених завдань і механізмів впровадження цього виду супроводу. Багато ЗВО не мають достатнього досвіду та ресурсів для систематичної підтримки студентів з ООП, що призводить до недостатньої уваги до їхніх потреб [6]. Як результат, така ситуація може мати негативний вплив на академічні досягнення студентів та їхню соціальну інтеграцію [3]. До того ж, забезпечення повної підтримки, з урахуванням здійсненого аналізу кращих практик організації інклюзивного освітнього середовища в українських та закордонних ЗВО [1], нормативних національних документів [2] та, зокрема, прийнятої Національної стратегії розвитку інклюзивного навчання на період до 2029 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації на 2024-2026 роки [5], важливо забезпечувати і реабілітаційну складову супроводу, яка має включати додаткові заходи, спрямовані на фізичну, освітню

та соціальну реабілітацію, забезпечуючи комплексну підтримку для досягнення освітніх та життєвих цілей через співпрацю з медичними закладами, соціальними установами, службами, громадськими організаціями, органами влади та освітніми закладами.

Програма соціально-реабілітаційного супроводу у закладах вищої освіти має стати комплексним інструментом, спрямованим на забезпечення інклюзивного освітнього середовища для всіх учасників освітнього процесу, зокрема здобувачів освіти з ООП. Водночас, системність процесу розбудови інклюзивного освітнього середовища має виходити з позиції людиноцентризму, згідно з яким усі учасники освітнього процесу, менеджмент, викладачі та допоміжний персонал мають діяти разом, щоб плекати інклюзивну культуру, політики та практики для досягнення справжньої інклюзії, рівності та різноманітності в ЗВО. Виходячи з цього має бути вибудований шлях його реалізації, який має ґрунтуватися на *інтегрованому підході*, який буде спрямований на гармонізацію та узгодження соціально-реабілітаційного супроводу зі змістом інших видів підтримки, таких як навчально-організаційний та психолого-педагогічний супровід, для досягнення ефективності інклюзивного освітнього середовища ЗВО; *індивідуалізований підхід*, в рамках якого кожен учасник освітнього процесу має унікальні можливості та потреби, тому важливо забезпечити підтримку з урахуванням цих особливостей; *модульний підхід та універсальний дизайн*, який дозволить створити систему соціально-реабілітаційного супроводу використовуючи гнучкий підхід до її адаптації до ЗВО, його ресурсів та потреб учасників освітнього процесу.

У більшості ЗВО існують системи підтримки, однак їхня ефективність залежить від чіткого розподілу функцій між адміністрацією, викладачами, допоміжним персоналом та здобувачами освіти. З урахуванням нашого підходу, загальна структура шляхів реалізації соціально-реабілітаційного супроводу може виглядати наступним чином з урахуванням завдань у кожному вимірі реалізації - культури, політик і практик (табл. 1).

Таблиця 1

Шляхи реалізації соціально-реабілітаційного супроводу на рівні закладу вищої освіти

Завдання	Менеджмент	Викладач	Допоміжний персонал	Здобувач
Інклюзивна культура				
Формування обізнаності	Організують інформаційні кампанії та просвітницькі заходи з тематики інклюзії.	Проводять семінари та тренінги щодо соціальної підтримки та інклюзії.	Забезпечують підтримку в організації заходів, розповсюджен ня інформації	Беруть участь у кампаніях, спрямованих на підвищення обізнаності.
Формування обізнаності	Впрова-джують політики щодо використання інклюзивної мови у внутрішніх комунікаціях.	Використо-вують інклюзивну мову у взаємодії зі студентами, підтримують повагу до різноманіт-ності.	Підтримують інклюзивну мову та сприяють толерантному середовищу у повсякденній взаємодії з учасниками процесу.	Підтримують інклюзивну мову та сприяють толерантному середовищу у повсякденній взаємодії з учасниками процесу.
Інтеграція до академіч-ного та соціального життя	Створюють умови для інтеграції вразливих груп через соціально-реабілітаційні програми.	Створюють умови для інтеграції вразливих груп через соціально-реабілітаційні програми.	Забезпечують доступ до інфраструкту-ри та допомагають у взаємодії з університет-ськими службами.	Беруть участь у програмах інтеграції нових студентів, допомагають одноліткам.
Підтримка партнерства	Створюють зв'язки з реабілітацій-ними та соціальними установами для співпраці у рамках соціальної підтримки.	Організо-вують спільні заходи та проекти, беруть участь у робочих групах, проводять спільні дослідження.	Підтримують організацію спільних заходів та зв'язок між партнерами університету та спільнотою.	Беруть участь у спільних проектах і заходах, підтримують партнерства.
Зменшення дискримінаці ї та упередже-ності	Створюють механізми конфіденцій-них звернень для вирішення випадків дискримі-нації.	Проводять тренінги з подолання упередженого ставлення та дискримі-нації.	Забезпечують підтримку та безпеку учасників, які стикаються з дискриміна-цією, допомагають у вирішенні конфліктів.	Підтримують антидискримі-наційні ініціативи, беруть участь у тренінгах.

*Соціально-освітні домінанти професійної підготовки фахівців
соціальної сфери та інклюзивної освіти*

Продовження таблиці 1

Завдання	Менеджмент	Викладач	Допоміжний персонал	Здобувач
<i>Інклюзивна політика</i>				
Розробка нормативно-правової бази	Включають положення про рівність та доступність соціально-реабілітаційних послуг у нормативно-правові документи ЗВО. Розроблення політик та стандартів з організації соціально-реабілітаційного супроводу.	Інтегрують положення у свою практику, підтримують виконання цих норм. Беруть участь у розробці рекомендацій до нормативної бази.	Інформують здобувачів про їхні права та послуги, що доступні через соціально-реабілітаційний супровід.	Ознайомлюються з нормативно-правовими актами ЗВО, активно користуються послугами соціально-реабілітаційного супроводу.
Розробка інституційних механізмів підтримки	Організують роботу спеціалізованих центрів для підтримки здобувачів з особливими потребами. Формують плани співпраці Розробляють інституційні програми підтримки	Співпраця з центрами підтримки. Участь у роботі команд соціально-реабілітаційного супроводу. Участь у програмах підтримки.	Підтримують доступність послуг та інформують здобувачів про них.	Активно звертаються за послугами підтримки і повідомляють про індивідуальні потреби. Долучаються до програм індивідуальних асистентів/ системи менторства/ інституту наставництва
Моніторинг впровадження політики	Впроваджують систему моніторингу інклюзивності та соціально-реабілітаційної підтримки.	Надають зворотний зв'язок щодо впровадження інклюзивних політик у навчальному процесі.	Підтримують впровадження політик, звітують про їх ефективність.	Залучаються до опитувань, дають зворотний зв'язок стосовно якості соціально-реабілітаційних послуг.
<i>Інклюзивні практики</i>				
Практики підтримки	Затверджують та організовують розробку індивідуальних програм соціально-реабілітаційного супроводу на основі оцінки потреб.	Працюють у складі команд з розробки індивідуальних програм соціально-реабілітаційного супроводу.	Підтримують в адміністративних питаннях, що стосуються обліку потреб здобувачів.	Надають інформацію про свої потреби для створення індивідуальних програм.

Продовження таблиці 1

Завдання	Менеджмент	Викладач	Допоміжний персонал	Здобувач
Інклюзивна атмосфера	Забезпечують ресурсами, необхідними для підтримки здобувачів (асистивні технології, консультації та інформація, спеціальне обладнання, співпраця тощо).	Проводять консультації та воркшопи для розвитку інклюзивної атмосфери серед здобувачів, залучають їх до програм підтримки.	Допомагають в організації доступу до ресурсів та технічного обладнання, адаптують простір під потреби здобувачів.	Активно залучаються до програм рівний-рівному та участі у групових заходах з метою підтримки інклюзії.
Моніторинг впровадження практик	Відповідають за систематичний моніторинг виконання індивідуальних програм супроводу та регулярну оцінку їх ефективності.	Участь у збиранні зворотного зв'язку та наданні рекомендацій щодо поліпшення інклюзивних практик.	Співпрацюють з адміністрацією та викладачами у забезпеченні збору даних для оцінки.	Надають зворотній зв'язок щодо ефективності програм, беруть участь в опитуваннях.

Проте, аналіз показує, що деякі ключові завдання соціально-реабілітаційного супроводу вимагають більш глибокої координації, що виходить за межі компетенції менеджменту, викладачів та допоміжного персоналу. Зокрема, це стосується:

- організації системної оцінки потреб та розробки індивідуальних програм. Менеджмент та викладачі можуть брати участь у цьому процесі, однак проведення глибокої оцінки потреб вимагає спеціальних знань і часу. Це завдання повинно бути під керівництвом спеціалізованого підрозділу або уповноваженої групи супроводу.

- моніторингу та аналізу ефективності програм супроводу. Для якісного моніторингу потрібна систематична робота зі збору даних і зворотного зв'язку, що перевищує можливості наявних учасників. Це включає аналітичну роботу, яку можуть виконувати лише фахівці з відповідними компетенціями.

- організації доступу до реабілітаційних та соціальних послуг. Для ефективної співпраці з зовнішніми партнерами

необхідна постійна координація, яку не можуть здійснювати окремі групи учасників. Це завдання потребує централізованого підходу.

– розробки та впровадження тренінгів для розвитку соціальних навичок. Хоча викладачі можуть проводити окремі заходи, комплексна програма тренінгів і курсів повинна розроблятися спеціалізованим підрозділом або групою супроводу, який матиме можливість аналізувати ефективність та коригувати їхню реалізацію відповідно до наявних потреб у ЗВО.

Відповідно, це потребує наявності у закладі вищої освіти спеціального навчально-реабілітаційного підрозділу або групи психолого-педагогічного супроводу, із відповідним штатом компетентних фахівців. Законодавство України вже передбачає створення таких підрозділів у закладах вищої освіти для забезпечення соціально-реабілітаційного супроводу студентів з особливими освітніми потребами [4]. Однак конкретні механізми їх впровадження та організаційні особливості діяльності поки не врегульовані на законодавчому рівні, як і нормативи супроводів. Це відкриває перспективи для подальших досліджень щодо розробки нормативної бази, яка б чітко окреслювала функції та обов'язки таких підрозділів в контексті реалізації різних видів супроводу, що сприятиме більш ефективній підтримці студентів і розвитку інклюзивного середовища у ЗВО.

Подяки. Матеріали підготовлено у межах реалізації проекту (0123U104226) "Дизайн інклюзивного освітнього середовища закладу вищої освіти" за грантової підтримки НФДУ.

ЛІТЕРАТУРА

1. Лопатіна Г. Кращі практики організації інклюзивного освітнього середовища в українських та закордонних закладах вищої освіти: аналітичний звіт / Г. Лопатіна, А. Попова, Н. Цибуляк, Г. Мицик, Є. Линдіна, С. Ковачов, Я. Сичікова. За загальною редакцією О. Гуренко. Одеса : Видавничий дім "Гельветика", 2024. 39 с.

2. Попова А. Законодавчі та нормативно-правові акти з організації інклюзивного освітнього середовища в закладах вищої освіти: аналітичний звіт / А. Попова, Н. Цибуляк, Г. Лопатіна, Г. Мицик, Є. Линдіна, С. Ковачов, Я. Сичікова.

За загальною редакцією О. Гуренко. Одеса : Видавничий дім "Гельветика", 2024. 177 с.

3. Попова А., Мицик Г. Програма соціально-реабілітаційного супроводу учасників освітнього процесу, менеджменту, допоміжного персоналу закладів вищої освіти як складова дизайну інклюзивного освітнього середовища. *Матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації»*: Зб. наук. праць. Переяслав, 2024. Вип. 108. 137 с. С. 79-81.

4. Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у закладах вищої освіти : Постанова Кабінету Міністрів України від 10.07.2019 р. № 635 : станом на 28.07.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/635-2019-п#Text> (дата звернення: 03.12.2023).

5. Про схвалення Національної стратегії розвитку інклюзивного навчання на період до 2029 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації на 2024 – 2026 роки: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 07.06.2024 р. № 527-р URL: <https://cutt.ly/3epf2aNm> (дата звернення: 10.07.2024).

6. Цибуляк Н. Готовність українських закладів вищої освіти до розбудови інклюзивного освітнього середовища : аналітичний звіт / Н. Цибуляк, Г. Лопатіна, А. Попова, Є. Линдіна, Г. Мицик, С. Ковачов, Я. Сичікова ; за загальною редакцією О. Гуренко. Одеса : Видавничий дім "Гельветика", 2024. 81 с.

76. Huwae A., Saija A., Dese D. Academic Well-Being of University Students with Disability: Role of Hardiness and Social Support. *Journal An-Nafs: Kajian Penelitian Psikologi*. 2022. URL: <https://doi.org/10.33367/psi.v7i1.1948>.

8. Rome Ministerial Communiqué: Ministerial conference of the EHEA from 5 november 2020. URL: https://www.ehea.info/Upload/Rome_Ministerial_Communique.pdf (дата звернення: 10.07.2024).